

UKREPI ZA VARSTVO PRED RADIOLOŠKIMI NESREČAMI V AVSTRIJI

Measures for Protection against Radiological Disasters in Austria

Siegfried Jachs* UDK 614.87 : 621.039(436)

Povzetek

Za varstvo pred nesrečami v Avstriji skrbijo zvezna država in posamezne dežele. V državni pristojnosti je predvsem urejanje sistema, organizacija in vodenje zaščite, reševanja in pomoči ob večjih nesrečah ter priprava načrtov zaščite in reševanje na nacionalni ravni. V pristojnosti dežel pa je spremljanje nevarnosti na njihovem območju, priprava preventivnih ukrepov, obveščanje in alarmiranje prebivalstva ter operativno izvajanje zaščite, reševanja in pomoči. Po navodilih deželnega glavarja izvajajo nekatere naloge zaščite, reševanja in pomoči tudi okrožni upravni organi. V primeru radioloških nesreč poteka organizacija in vodenje ukrepov na zvezni ravni, skladno z načrti ukrepov za zaščito prebivalstva ob nesrečah v jedrskih elektrarnah. Pri uradu zveznega kanclerja je ustanovljen centralni koordinacijski odbor, ki skrbi za usklajevanje vseh aktivnosti ob radioloških nesrečah. Za koordiniranje nalog se lahko na posameznih ravneh ustanovijo tudi krizni štabi. To je odvisno do razsežnosti nesreče. Operativno načrtovanje zaščitnih ukrepov je v pristojnosti deželnih glavarjev, izvajajo pa ga različne organizacije civilne zaščite in po potrebi avstrijska zvezna vojska. Informiranje javnosti o radiološki nesreči poteka prek zvezne informacijske centrale, kjer imajo osnovne informacije za prebivalce že vnaprej pripravljene. Zvezni center za obveščanje pri zveznem ministrstvu za notranje zadeve je odgovoren za sprejemanje in posredovanje obvestil o nesreči ter za alarmiranje prebivalstva. Usposabljanje sil za zaščito, reševanje in pomoč

izvajajo v zveznem in deželnih centrih civilne zaščite ter v organizacijah, ki so usposobljene za izvajanje posebnih nalog ob radioloških nesrečah.

Abstract

In Austria, activities in the event of radiological disasters are organized and directed on a federal level, in accordance with the adopted programme of measures for the protection of the population in the event of accidents in nuclear power plants. A Central Coordination Committee, formed at the Office of the Federal Chancellor, is responsible for the coordination of all activities in the event of radiological disasters. Depending on the dimensions of an accident, crisis headquarters may be formed on various levels to coordinate specific activities. The operational planning of protective measures is the responsibility of the governor generals of provinces, while the measures themselves are implemented by various civil protection organizations and, if necessary, the Austrian federal army. The public is informed of radiological accidents through the Federal Information Office, which for this purpose uses informative messages prepared in advance. The Federal Information Center at the Federal Ministry of Internal Affairs is responsible for the acceptance and communication of notices of accidents and for alerting the public. The training of forces for civil protection, rescue and disaster relief is conducted in federal and provincial civil protection centers and in organizations whose staff is trained for carrying out special tasks during radiological accidents.

Organizacijski oz. pripravljalni ukrepi za varstvo pred katastrofami v Avstriji upoštevajo razdelitev pristojnosti med zvezno državo in deželami. Na področju civilne zaščite in zaščite ob primeru katastrof imajo namreč dežele pomembno vlogo, kajti varstvo pred njimi je načelno najprej njihova pristojnost. Predvidevajo potrebne preventivne ukrepe, npr. zakone o pomoči ob katastrofah, načrte za primer katastrofe, centrale za obveščanje itn. in v primeru katastrofe začnejo izvajati ukrepe za varstvo prebivalstva in preprečevanje škode.

Toda taka razdelitev pristojnosti med zvezno državo in deželami ni absolutna. Pristojnost zvezne države je smotrna posebno, kadar je ogroženo večje območje na nacionalni ali mednarodni ravni. Za primer radioloških nevarnosti predvideva pristojnost zvezne države zakonodaja o varstvu pred sevanjem. Za izvajanje konkretnih zaščitnih ukrepov pa je tudi tu pristojen deželni glavar, ki mu lahko pomagajo posamezni okrožni upravni organi v deželi. Pri tem posreduje deželnim glavarjem navodila pristojni zvezni minister.

V Avstriji je uprava decentralizirana, zato v kriznem obdobju pritegnejo različne nosilce odločanja (zvezni minister, deželni glavarji, okrožni glavarji). Usklajevanje med njimi je zato zelo pomembno. To se je pokazalo še posebej po nesreči v Černobilu.

Takrat se je tudi pokazalo, da potrebujejo uprave ob izrednih razmerah posebno krizno vodstvo. Čez približno pol leta je zvezna vlada sprejela sklep o vodenju v kriznem obdobju. Jedrska nesreča je od tedaj glavni scenarij možne nesreče.

Organizacija vodenja v kriznem obdobju

3. novembra 1986 je bil po sklepu zvezne vlade ustanovljen centralni koordinacijski odbor pri uradu zveznega kanclerja, v katerem je po en strokovni izvedenec:

- zveznih ministrstev
- uradov deželnih vlad
- interesnih predstavnikov¹
- avstrijske radiotelevizije ORF
- avstrijske tiskovne agencije APA in drugih².

Ta skupina strokovnjakov v primeru krize svetuje zvezni vladi, zagotavlja izmenjavo informacij med upravnimi organi, usklajuje ukrepe za odvrnitev nevarnosti, ki jih je treba sprejeti na hitro, in dolgoročno skrbi za koordinirano delovanje na vseh ravneh javne uprave. O sklicu koordi-

* mag., Bundeskanzleramt, Staatliches Krisenmanagement, Ballhausplatz 2, Wien

¹ Zakoniti interesni predstavniki v Avstriji so zvezna delovna zbornica, zvezna gospodarska zbornica in konferenca predsednikov kmetijskih zbornic.

² To so univerzitetni profesorji ter strokovnjaki z raziskovalnih inštitutov ali varnostnih organizacij.

nacijskega odbora odloča zvezni kancler. Za koordinacijski odbor in njegove službe (informacijska centrala, pisarna) sta bili ustanovljeni tudi dve akcijski centrali. Odboru predseduje zvezni kancler ali oseba, ki jo kancler pooblasti, praviloma državni sekretar v uradu zveznega kanclerja.

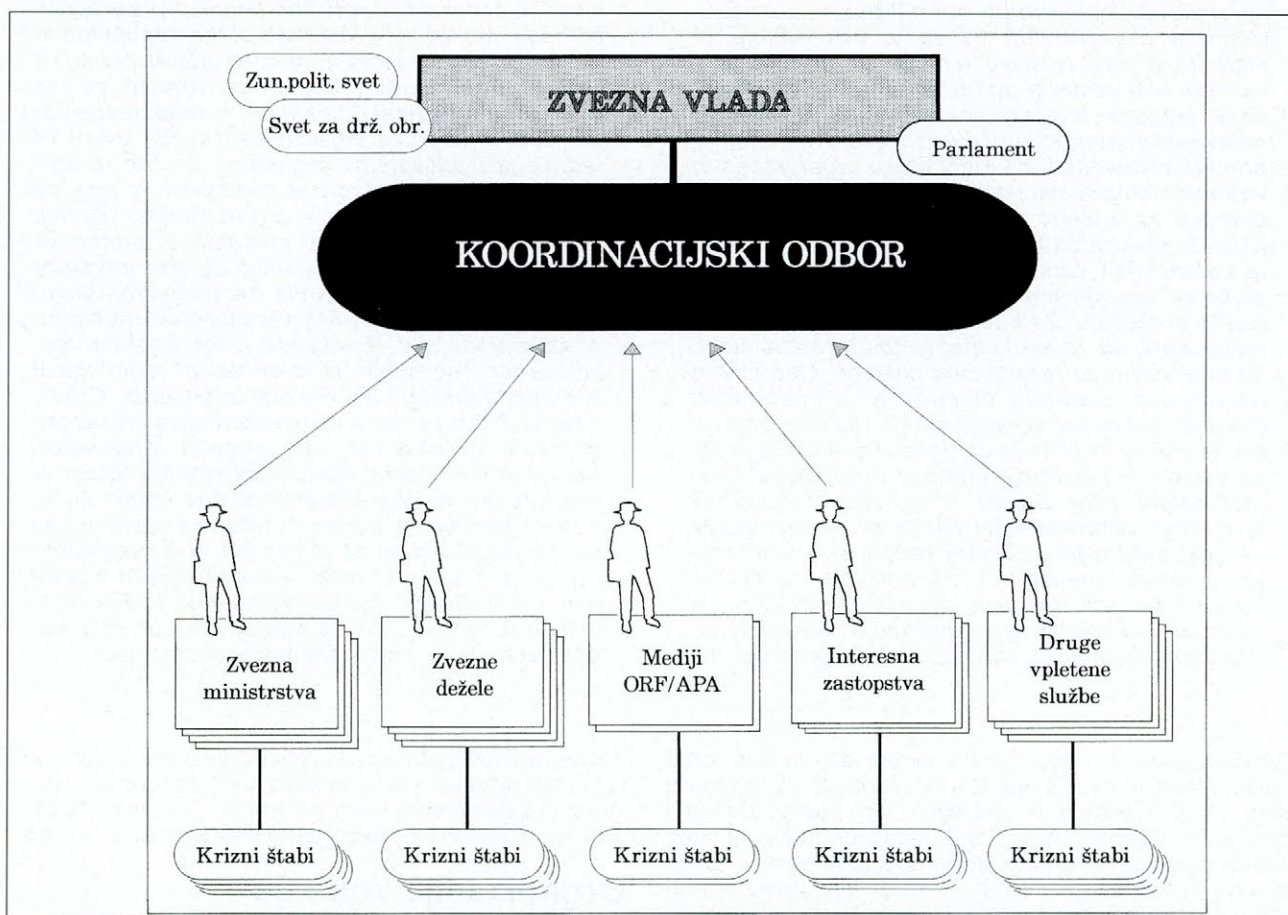
Naloga vodenja v kriznem obdobju je, da določi primerne ukrepe za obvladovanje krize na prizadetih območjih in spremlja usklajevanje njihovega uresničevanja. To nalogo naj bi prvenstveno opravili člani odbora, ki skrbijo, da organ, ki ga zastopajo, izpelje sprejete ukrepe. Te službe, ki so v koordinacijskem odboru, pa tudi same ustanovljajo krizne štabe. Tako obstajajo koordinacijski odbori pri uradih deželnih vlad in okrožnih upravnih organih ter krizni štabi pri zveznih ministrstvih. Na ravni občin praviloma ni več specialnih organizacijskih struktur. S tem sistemom nastaja po vsej Avstriji razpredena mreža komunikacij med

Oborožene sile imajo na področju varstva pred sevanjem odlične strokovnjake.

Informiranje prebivalstva

Černobil je tudi pokazal, kako pomembno je informiranje ob nesrečah. Prebivalstvo potrebuje v primeru radio-loškega izrednega stanja izčrpne informacije, zato je treba za to dobro poskrbeti.

Za informiranje je bila na državni ravni vodenja v kriznem obdobju ustanovljena posebna informacijska centrala. Ta pridobiva podatke iz nacionalnih in mednarodnih virov, jih prek avstrijske RTV (ÖRF) in avstrijske tiskovne agencije (APA) posreduje prebivalstvu ter usklajuje informiranje javnosti. V akcijskih centralah so v ta namen na voljo vodi za radijske in televizijske prenose, priključki za telefon in telefaks, povezava on-line z APA ter zasilni studiji.

Slika 1. Shema centralnega koordinacijskega odbora pri uradu zveznega kanclerja

Figure 1. Communication scheme of the Central Coordination Committee at the Office of the Federal Chancellor

posameznimi zveznimi ravni, ki sodelujejo pri vodenju v kriznih razmerah.

Ukrepe, ki jih sprejme koordinacijski odbor, izvajajo upravni organi, ki so za to pristojni po ustavi (ministri, deželni glavarji, okrožni glavarji), kajti sklepi koordinacijskega odbora sami po sebi niso pravno obvezujoči. Odbor je namreč neformalno usklajevalno in informacijsko telo, kar pa povečuje fleksibilnost njegovega načina dela. Sprejema tudi pripravljane ukrepe, npr. pripravo in prilaganje načrtov za primer katastrofe.

Konkretno uresničevanje ukrepov je naloga izvršilnih ter akcijskih organizacij civilne zaščite, v katerih so skoraj izključno prostovoljci. Civilnim organom lahko pri naravnih nesrečah priskoči na pomoč tudi avstrijska zvezna vojska.

Pripravljajo se tudi telefonske informacije v uradu zveznega kanclerja ter magnetofonska informacijska služba. Sodelavci avstrijske RTV ter tiskovne agencije APA, ki so bili imenovani za delo pri vodenju v kriznih razmerah, poročajo neposredno iz informacijske centrale.

Zgodnje odkrivanje in alarmiranje v primeru nesreče

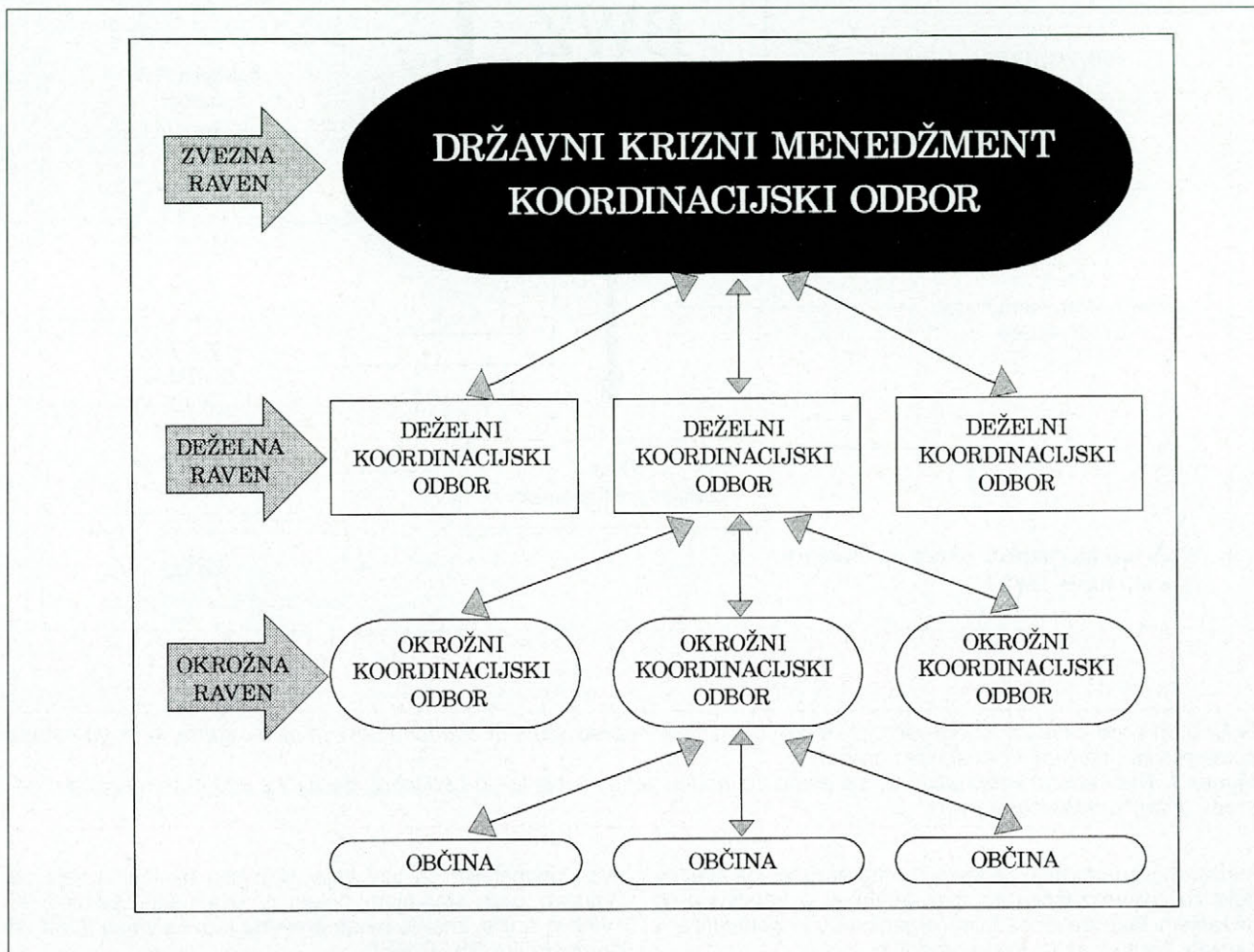
Avstrija je sklenila veliko dvo- in večstranskih sporazumov o zgodnjem obveščanju in vzajemni pomoči v radioloških kriznih razmerah. To so zelo dobri predpogoji za hitro in učinkovito ukrepanje. S pristopom k Evropski uniji se je Avstrija vključila tudi v pospešeno izmenjavo informacij v

radioloških kriznih razmerah v okviru Evropske jedrske skupnosti (Europäischen Atomgemeinschaft). Ob nesreči zvedo za dogodek zelo hitro javna občila, zato je bila med avstrijskim notranjim ministrstvom in tiskovno agencijo APA sklenjena pogodba o takojšnjem posredovanju informacij; to je še en dodatni, zelo dragocen vir informacij.

Stalni avstrijski kontaktni organ za sprejemanje obvestil je zvezna centrala za obveščanje (Bundeswarnzentrale, BWZ) v zveznem ministrstvu za notranje zadeve. Kadar

posneti so že tudi kratki obveščevalni filmi. Radio in televizija lahko prve informacije posredujejo zelo hitro. Za informiranje so bile določene tri informacijske stopnje, ki segajo od poročil ob običajnem času do popolnega prenehanja oddajanja programa.

Vsi postopki pri nadaljnjih zaščitnih ukrepih so opisani v Okvirnem načrtu ukrepov za zaščito prebivalstva ob nesrečah v jedrskih elektrarnah, ki so ga več sestavljali na državni ravni vodenja ob kriznih razmerah, delo pa je vodil

Slika 2. Mreža komunikacij med posameznimi zveznimi ravni odločanjav kriznih razmerah
Figure 2. Network of communications between individual federal levels of the crisis management

dobi obvestilo ali kako drugo sporočilo o možnem nepredvidenem dogodku, centrala v vsej državi informira tiste organe, ki bi morda morali sprejeti odločitve in ukrepati. To so predvsem centrale zveznih dežel za alarmiranje (LWZ) in zveznih ministrstev. Dogodek najprej preverijo in ga strokovno ocenijo pristojni strokovnjaki v uradu zveznega kanclerja. Če posledic za Avstrijo ni možno izključiti, se prek zvezne centrale za obveščanje obvesti koordinacijski odbor za vodenje v kriznih razmerah na državni ravni, hkrati pa se prek deželnih central za obveščanje posreduje poročilo o stanju organom v zveznih deželah. Od zveznega zavoda za meteorologijo in geodinamiko (ZAMG) se na podlagi ocen meteoroloških pogojev pridobi izračun trajektorijev.

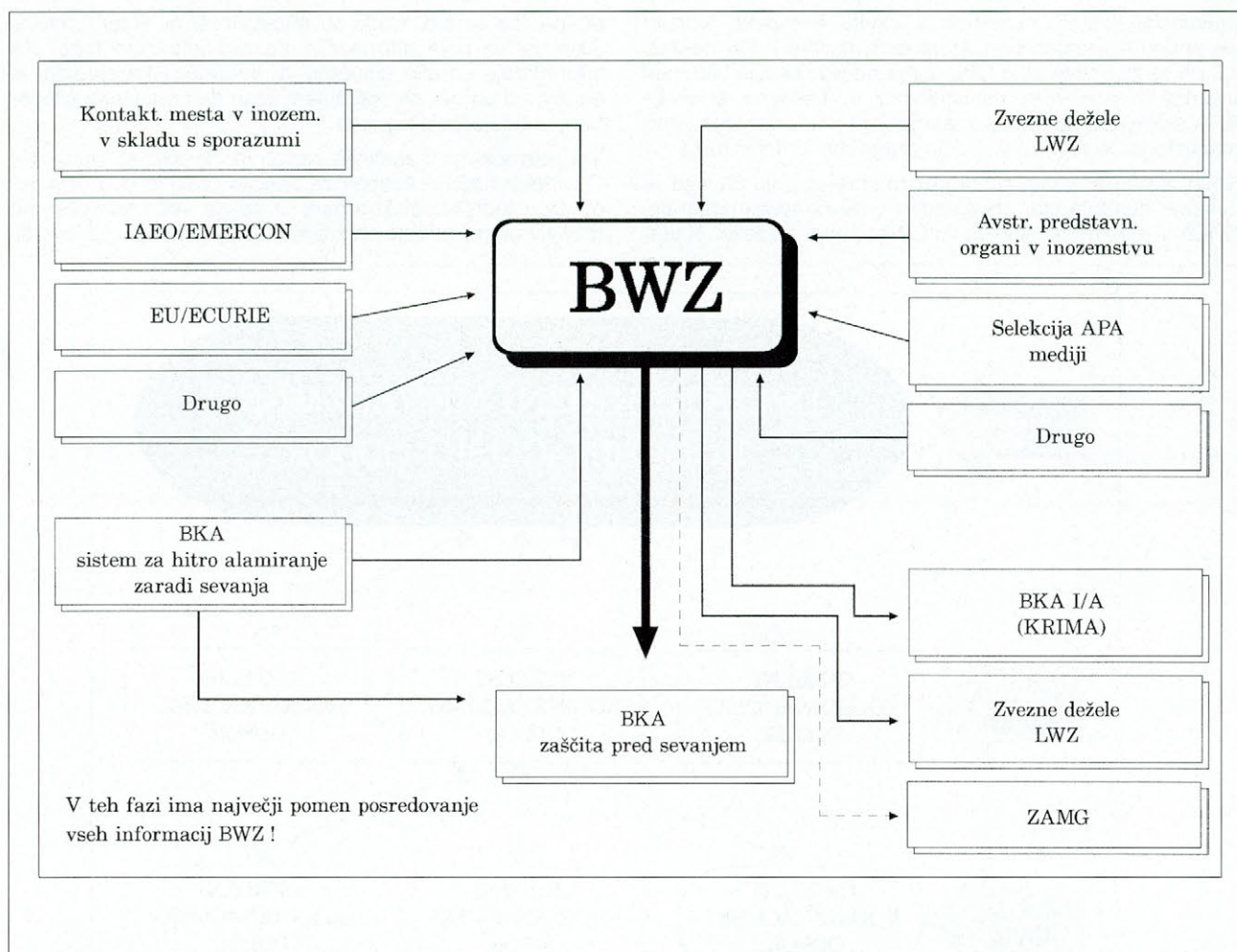
Prvo informacijo prebivalstvu se glede na nujnost posreduje prek radia in televizije bodisi v obliki običajnih poročil bodisi v posebni oddaji, po potrebi tudi po predhodnem alarmu ali opozorilu. Zvezna centrala za obveščanje lahko prebivalstvo po potrebi opozori na nevarnost tudi s sirenami. Besedilo prve informacije je že vnaprej pripravljeno,

urad zveznega kanclerja. Načrt je na voljo pri vseh pristojnih organih in je temelj posebne ukrepe, ki bi ga moral koordinacijski odbor izvesti v primeru dejanske krize. Na podlagi priporočil avstrijske komisije za zaščito pred sevanjem je bila po nesreči v Černobilu pripravljena zasnova zaščite prebivalstva pred ioniziranim sevanjem.

Avstrija ima tudi sistem za zgodnje opozarjanje zaradi sevanja, ki ga sestavlja 336 merilnih mest, ter opozorilni in alarmni sistem s sirenami za celotno državno ozemlje. Za ugotavljanje radiološke kontaminacije obstajajo tudi sistemi napovedovanja pri centralnem zavodu za meteorologijo in geodinamiko in v raziskovalnem centru Seibersdorf pri Dunaju.

Šolanje

Zaradi decentralizirane strukture varstva ob katastrofah je tudi šolanje decentralizirano. Osebe za akcije se šola na deželnih šolah civilne zaščite, učnih centrih organizacij, ki akcije izvajajo, in na šoli za civilno zaščito pri zveznem

Slika 3. Zvezna centrala za obveščanje (BWZ) o možnem nepredvidenem dogodku obvesti tiste organe, ki imajo nalogo sprejemanja odločitev in izvajanja ukrepov

Figure 3. The Federal Information Office alerts the bodies responsible for the adopting decisions and implementing measures of any unforeseen events

ministrstvu za notranje zadeve. V programu tečaja zvezne šole za civilno zaščito so tudi seminarji o varstvu pred sevanjem tako za pripadnike organizacij, ki sodelujejo v akcijah, kot tudi za upravne uradnike.

Za častnike za RKB-zaščito poteka obsežno šolanje v avstrijski zvezni vojski.

Vse pogostejše so tudi vaje. Največja avstrijska vaja za varstvo pred sevanjem doslej je bila vaja Exercise 96 Viribus unitis, znanje pa se preverja tudi na vajah INEX, ki jo pripravlja OECD/NEA.